

ספר דברים

יחידה ו'

מותו של משה רבינו

פרשנות ומקורות נוספים

על פי תוכנית הלימודים החדשה בתנ"ך

שאלונים 2103, 2212

תשע"ו

עריכת המקורות וכתיבת שאלות

עמירם דומוביץ

מותו של משה

○ הכפילות בתורה של הציווי למשה על ההכנות למותו

דברים פרק לא, פרק לב, ופרק לד	במדבר פרק כו ופרק כז
<p>דברים פרק לא</p> <p>משה ממנה את יהושע לעיני כל העם</p> <p>(ז) ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' לאבתם לתת להם ואתה תנחילנה אותם:</p> <p>(ח) וחי הוא ההלך לפניך הוא יהיה עמו לא ירפך ולא יעזבך לא תירא ולא תחת:</p> <p>...</p>	<p>במדבר פרק כו</p> <p>פסוקים א-נו: מפקד בני ישראל - ומניין כל שבט ושבט</p> <p>פסוקים נב-נז: הציווי לחלק את הארץ לשבטים ע"פ גורל</p> <p>(נב) וידבר ה' אל משה לאמר:</p> <p>(נג) לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות:</p> <p>(נד) לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו:</p> <p>(נה) אך בגורל יחלק את הארץ לשמות מטות אבתם ונחלו:</p> <p>(נו) על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט:</p> <p>פסוקים נז-סב: מפקד הלויים</p>
<p>דברים פרק לב</p> <p>ציווי ה' למשה להתכונן למותו</p> <p>(מח) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה לאמר:</p> <p>(מט) עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה:</p> <p>(נ) ומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמידך כאשר מת אהרן אחיך בהר ההר ויאסף אל עמיו:</p> <p>(נא) על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש מדבר צן על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל:</p> <p>(נב) כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל: פ</p> <p>פרק לג: ברכת השבטים: פרשת "וזאת הברכה..."</p>	<p>במדבר פרק כז</p> <p>פסוקים א-יא: בקשת בנות צלופחד לנחלה</p> <p>פסוקים א-יא: ציווי ה' למשה להתכונן למותו</p> <p>(יב) ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל:</p> <p>(יג) וראיתה אתה ונאספת אל עמידך גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך:</p> <p>(יד) כאשר מריתם פי במדבר צן במריבת העדה להקדישני במים לעיניהם הם מי מריבת קדש מדבר צן:</p>
<p>דברים פרק לד</p> <p>קיום הצו - עליית משה להר נבו</p> <p>(א) ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן:</p> <p>(ב) ואת כל נפתלי ואת ארץ אפרים ומנשה ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון:</p> <p>(ג) ואת הנגב ואת הכפר בקעת ירחו עיר התמרים עד צער:</p> <p>מות משה</p> <p>(ה) וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה':</p> <p>(ו) ויקבר אתו בגי בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה:</p> <p>(ז) ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו לא כהתה עינו ולא נס לחה:</p> <p>(ח) ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי אכל משה:</p> <p>(ט) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה ה' את משה: פ</p>	<p>פסוקים טו-כג: בקשת משה למנות מנהיג במקומו</p> <p>(טו) וידבר משה אל ה' לאמר:</p> <p>(טז) ופקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה:</p> <p>(יז) אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה:</p> <p>(יח) ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו:</p> <p>(יט) והעמדת אותו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצויתו אתו לעיניהם:</p> <p>(כ) ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל:</p> <p>(כא) ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכך העדה:</p> <p>קיום הצו - מנוי יהושע כמנהיג במקום משה</p> <p>(כב) ויעש משה כאשר צוה ה' אתו ויקח את יהושע ויעמידהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה:</p> <p>(כג) ויסמך את ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר ה' ביד משה: פ</p>

○ **רמב"ן במדבר כז, יב**

עלה אל הר העברים הזה - שם ההר הזה "הר נבו" כאשר פירש בסדר האזינו (דברים לב, מט) ובזאת הברכה (דברים לד א), אבל יקראו אותו "הר העברים" מפני שהוא על מעברות הירדן ומשם יעברו אל ארץ כנען כאשר אמר כאן (בהאזינו ובזאת הברכה) "אשר על פני ירחו", ושם עברו את הירדן כמו שנאמר (יהושע ד, יט) והעם עלו מן הירדן ויחנו בגלגל בקצה מזרח ירחו.

ואיננה מצוה שיצונו הקדוש ברוך הוא לעשות כן עתה, שאם כן יהיה מתחייב לעלות שם מיד, אבל טעמו תעלה אל הר העברים וראית את הארץ, כי בעבור שצוהו "לאלה תחלק הארץ" (במדבר כו, נג) הודיעו כי לא על ידך תחלק, כי אתה תעלה לראש הר העברים טרם שישעו ישראל מארץ מואב ותמות בו, ולא יגיעך מן הארץ לבד הראיה.
 וכן "קח לך את יהושע" (במדבר כז, יח), בבוא יומך תקח את יהושע. והשלים הכתוב (במדבר כז כב) לספר כי עשה כן משה בלב שלם, והוא העשייה אשר יזכיר (דברים לא, ז) בעת פטירת משה כאשר אמרו השירה הוא והושע בן נון.

1. ההכנות למותו של משה מופיעות פעמים בתורה, פעם ראשונה בספר במדבר (פרקים כו-כז) ופעם נוספת בסוף ספר דברים (פרקים לא-לד)¹. כמפורט בטבלה שלעיל. עיין בשתי הפרשיות הללו **ובדברי הרמב"ן** (כז, יב) והסבר, מדוע התורה חוזרת פעמים על אותו עניין. בתשובתך תתייחס לפרטים הבאים:
  - א. מהו לוח הזמנים של כל פרשיה?
  - ב. מדוע הציווי למשה לעלות להר העברים נאמר כבר בסוף ספר במדבר, אם בפועל ציווי זה נאמר שוב ומתבצע רק כעבור זמן רב בסוף ספר דברים?
  - ג. למה התורה כפלה וכתבה פעמים, את הציווי למשה לעלות על הר נבו ולראות את הארץ לפני מותו?
  - ד. מדוע המינוי של יהושע נזכר פעמים בסוף ספר במדבר וגם בסוף ספר דברים?
  - ה. מתי יתבצע המינוי בפועל של יהושע? ככתוב בספר במדבר פרק כז, כב-כג או ככתוב בספר דברים לא, ז-ח?

עליית משה להר נבו: הצו - פרק ל"ב, הביצוע - פרק ל"ד

פרק לב: ציווי ה' למשה לעלות להר נבו	פרק לד: קיום הצו - משה עולה להר נבו
(מח) וַיִּדְבֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: (מט) עֲלֵה אֶל הַר הָעִבְרִים הַזֶּה הַר נָבו אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחְזָה: (נ) וּמַת בְּהַר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֶאֱסֹף אֶל עַמִּיךָ כַּאֲשֶׁר מֵת אַהֲרֹן אַחִיד בְּהַר הַקָּדִים וַיֵּאָסֹף אֶל עַמּוּי: (נא) עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מְרִיבַת קִדְשׁ מִדְּבַר צֶן עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (נב) כִּי מִנְּגִד תִּרְאֶה אֶת הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:	(א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב אֶל הַר נָבו רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ אֶת הַגִּלְעָד עַד דָּן: (ב) וְאֵת כָּל נַפְתָּלִי וְאֵת אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיַּם הָאֲחֵרוֹן: (ג) וְאֵת הַנֶּגֶב וְאֵת הַכֶּפֶר בִּקְעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד צֶעַר: (ד) וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזָרְעֲךָ אֶתְנַנְּהָ הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינַיִךְ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר: (ה) וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי ה'...

2. עיין בציווי של ה' למשה להעלות להר נבו (דברים פרק לב מח-נב), וכן עיין בביצוע של הציווי ע"י משה (דברים פרק לד, א-ה). השווה בין שני התיאורים הללו, עמוד על ההבדלים ביניהם, וענה:
  - א. ציין שני פרטים שהתווספו בפרק לד (בקיום הציווי) שלא נזכרו בפרק לב (הציווי).
  - ב. ציין פרט שמוזכר בפרק לב (בציווי) שלא נזכר בפרק לד (בקיום הציווי).
3. מה ניתן ללמוד על אודות אישיותו של משה, מכך שה' מפרט ומראה לו כל אזור ואזור בארץ? שים לב גם לעובדה שבין הציווי לבין קיום הציווי מופיעות הברכות של משה לכל שבט ושבט.

¹ עניין עליית משה להר נבו ראיית הארץ ומותו על ההר, נזכר בסוף ספר דברים, פעמים: בפרק לב מדובר בציווי לעלות להר, ובפרק לד מדובר בביצוע של הציווי.

מה ראה משה מהר נבו, ומדוע מפרט הכתוב את הדברים?

דברים פרק לד

- (א) ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן :
(ב) ואת כל נפתלי ואת ארץ אפרים ומנשה ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון :
(ג) ואת הנגב ואת הכפר בקעת ירחו עיר התמרים עד צער :
(ד) ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתך בעיניך ושמה לא תעבר :

רש"י, דברים לד

- (א) את כל הארץ - הראהו את כל ארץ ישראל בשלותה, והמציקין העתידים להיות מציקין לה.
עד דן - הראהו בני דן עובדים עבודה זרה שנאמר "ויקימו להם בני דן את הפסל" (שופטים יח, ט), והראהו שמשון שעתידי לצאת ממנו למושיע.
(ב) ואת כל נפתלי - הראהו ארצו בשלותה וחורבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים עם סיסרא וחיילותיו :
ואת ארץ אפרים ומנשה - הראהו ארצם בשלותה ובחורבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק (ראה שופטים פרקים ו-ז).
ואת כל ארץ יהודה - בשלותה ובחורבנה, והראהו מלכות בית דוד ונצחונם.
עד הים האחרון - ארץ המערב בשלותה ובחורבנה.
דבר אחר: אל תקרי "הים האחרון" אלא היום האחרון, הראהו הקדוש ברוך הוא כל המאורעות שעתידין לארע לישראל עד שיחיו המתים.
(ג) ואת הנגב - ארץ הדרום.
דבר אחר: מערת המכפלה, שנאמר: "ויעלו בנגב ויבא עד חברון" (במדבר יג, כב).
ואת הכפר - הראהו שלמה יוצק כלי בית המקדש, שנאמר: "בככר הירדן יצקם (את כל המקדש) המלך במעבה האדמה" (מ"א א' ז, מו).
(ד) לאמר לזרעך אתננה הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור - כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבע לכם הקדוש ברוך הוא קיימה, וזהו לאמר, לכך הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים בה ותלך ותגיד להם.

רמב"ן, דברים לד

- ויראהו את על הארץ - ... הכלל שהראהו כל נחלת ישראל, דכתיב "זאת הארץ אשר נשבעתי" וגו' (פסוק ד).
וטעם המראה הזאת אשר הראהו, בעבור שהיתה הארץ מלאה כל טוב צבי לכל הארצות, ומאשר היה גלוי לפני רוב האהבה שהיה משה רבינו אוהב את ישראל, שימחו ברבות הטובה בראות עיניו.
ולרבותינו בספרי (ברכה שנה) מדרשים במקומות האלה אשר יזכיר בכתוב.

4. עיין בפסוקים א-ד, ובדברי רש"י ורמב"ן, השווה בין שני הפירושים וענה :

- א. לפי רש"י והרמב"ן, מה הראה ה' למשה על הר נבו? בתשובתך ציין גם מה ההבדל המהותי בין שני הפירושים.
ב. לפי כל פירוש, מה התכלית והמטרה של הדברים שה' הראה למשה?
ג. מה ניתן ללמוד על מנהיגותו ואחריותו של משה מתוך הפירושים?

○ ספורנו דברים לד, ז

הראיתך בעיניך - למען תברכנה.

ושמה לא תעבור - כדי שלא תגיענה ברכתך באופן שלא תחרב בסוף כמו שכבר נגזר עליהם לכשתתמלא סאתם.

5. לפי ספורנו, מהי הסיבה שמה מצד אחד רואה את הארץ אך מצד שני אינו עובר את הירדן?

סיכום ביניים

6. עד כה ראינו שלוש סיבות מדוע ה' מראה למשה את הארץ, מה הן?

רש"י	
רמב"ן	
ספורנו	

☒ כמיהתו של משה להיכנס לארץ

לאחר שעמדנו על המראה שרואה משה, כדאי להתעכב על המילים האחרונות: "הָרְאִיתִךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר" ולהיזכר במה שמסופר בספר במדבר: כשה' מבשר למשה על מותו הקרב אנו לא שומעים על תגובת משה ביחס לעצמו, אך פרשת ואתחנן משלימה ומספרת מה הייתה תגובתו של משה כשנתבשר שהוא לא יכנס לארץ, וחושפת מעט מן המאמץ שעשה משה על מנת להיכנס לארץ. פסוקים אלו שלמדנו ביחידה של "הארץ הטובה" מגלה עלנו את כמיהתו האדירה של משה להיכנס לארץ - "ואתחנן" "אעברה נא". לפי רש"י (למדנו שם) שכמיהתו הייתה בעיקר בגלל הצדדים הרוחניים שהארץ מעניקה למי שיושב בה.

☒ דברים פרק ג

(כג) וְאַתְּחַנֵּן אֶל ה' בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר:

(כד) אֲדַנֶּי ה' אֲתָהּ הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גְּדֻלְךָ וְאֶת יָדְךָ הַחֲזָקָה

אֲשֶׁר מִי אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וְכַגְּבוּרֹתֶיךָ:

(כה) אָעֲבֹרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַקָּר הַטּוֹב הַזֶּה וְהִלְבֵּנָן:

שאלת חזרה

7. על פי מה שלמדנו ביחידה "הארץ הטובה", מדוע משה רצה כל כך להיכנס לארץ? (פרט שלושה הסברים)

מדרש:	
רש"י:	
ספורנו:	

מותו של משה

דברים לד

- (ה) וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּאֶרֶץ מִוָּאב עַל פִּי ה':
(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מִוָּאב מוֹל בֵּית פְּעוֹר, וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
(ז) וּמֹשֶׁה בֶן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמָתוֹ לֹא כָהֵתָה עֵינָו וְלֹא נָס לַחַה:
(ח) וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מִוָּאב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְמוּ יָמֵי בְּכִי אֲבָל מֹשֶׁה:

רש"י דברים לד

- (ה) על פי ה' - בנשיקה.
(ו) ויקבר אותו - הקדוש ברוך הוא בכבודו.

8. עיין ברש"י על פסוקים ה-ו, וענה:

- א. מה היה קשה לרש"י בפסוק ו' (קושי לשוני), וכיצד רש"י מיישב קושי זה?
ב. מה ניתן ללמוד על אישיותו של משה מאופן מיתתו וקבורתו?

חזקוני דברים לד, ו

עד היום הזה - שלא יקבר איש אצלו - כעניין שנעשה בבית אל (מלכים א יג, לא), ושלא ידרשו בו שואלי מתים.

9. מדוע לא ידוע מקום קבורתו של משה?

רש"י דברים לד, ה

וימת שם משה - אפשר משה מת וכתב "וימת שם משה"?
אלא עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע.
ר' מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר (לעיל לא, כו), "לקוח את ספר התורה הזה"?
אלא הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמע.

10. מה היה קשה לרש"י בפסוק ה', וכיצד רש"י מיישב קושי זה?

פסוקי הסיום (פס' ט-יב)

יהושע מחליף את משה

דברים לד

- (ח) וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מִוָּאב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְמוּ יָמֵי בְּכִי אֲבָל מֹשֶׁה:
(ט) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מְלֹא רוּחַ חֲכָמָה כִּי סָמַד מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו
וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה:
(י) וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים:
(יא) לְכָל הָאֲתָת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַח ה' לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל עַבְדָּיו וּלְכָל אֶרְצוֹ:
(יב) וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמְּוִרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל:

אלשיך דברים לד, ט

וזהו "ויתמו ימי בכי" וכו' "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה", והיתה לו על ידי מה שסמך משה את ידיו עליו, ואז כל כך התנחמו ממשה, שהיה נראה להם כאילו עוד משה קיים. כי הנה "וישמעו אליו ויעשו כאשר צוה ה' את משה", שהיו דבריו נראים להם כמו עוד משה קיים, שהיה אשר צוה ה' את משה, כי היה בעיניהם כאילו הוא משה שעודנו קיים ומצוה להם מפי ה'.

אחד הקשיים הגדולים של כל מנהיג חדש, שכאשר הוא מגיע לשלטון אחרי מנהיג חזק, מוצלח ושמקובל על עמו, "להיכנס לנעליו הגדולות" של המנהיג הקודם. יהושע מגיע להנהיג לאחר משה שעליו נאמר אצלנו ו"לא קם נביא עוד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה" (פסי י).

11. עיין בפסוק ט' ובדברי האלשיך, והסבר כיצד הצליח יהושע "להיכנס לנעליו הגדולות" של משה? כיצד קרה שהעם יתנחם על מות משה והיה מוכן לקבל את יהושע כמנהיג? בסס את תשובתך על הכתוב.

"ולא קם נביא עוד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה"

רש"י דברים לד, י

אשר ידעו ה' פנים אל פנים - שהיה לבו גס בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר: (לאחר חטא עגל) "ועתה אעלה אל ה'" (שמות לב, ל), (וכמו שנאמר בפרשת פסח שני) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם" (במדבר ט, ח).

12. עיין בדברים לד פסוק י, וענה:

- מה היה קשה לרש"י בביטוי "אֲשֶׁר יָדְעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים"? (פרט שני קשיים: קושי רעיוני וקושי של סתירה עם פסוק אחר במקרא).
- כיצד מיישב רש"י את הקושי? ומה הוא מוכיח מהפסוקים שהיא מביא משמות ומבמדבר?
- לפי רש"י, מה היה ייחודו הגדול של משה רבינו, לעומת שאר הנביאים?

לסיום: מסירותו של משה לעם ישראל

מסירותו של משה לעם ישראל אותו הנהיג ארבעים שנה מודגשת במדרשים הבאים אודות מאבקו של משה לכניסה לארץ. להלן שניים העוסקים בויתור של משה להיכנס לארץ לטובת דור המדבר ולטובת עם ישראל.

במדבר רבה פרשה יט, יג

אמר לו הקב"ה למשה: באיזה פנים (סיבה) אתה מבקש ליכנס לארץ? משל לרועה שיצא לרעות צאנו של מלך וְנִשְׁבִּית הַצֹּאן. ביקש הרועה ליכנס לפלטרין (לארמון) של מלך. אמר לו המלך: אם את נכנס עכשיו מה יאמרו הבריות שאתה הַשְּׂבִיט הַצֹּאן (השארת את הצאן בשבי ולעצמך דאגת וחזרת לארמון)? אף כאן אמר לו הקב"ה למשה: וכי שבחך הוא שהוצאת ששים רבוא וקברתם במדבר, ואתה מכניס דור אחר?! עכשיו יאמרו: אין לדור המדבר חלק לעולם הבא, אלא תהא בצדן (תמות במדבר ביחד עם דור המדבר) ותבא עמהן (בעולם הבא).

אוצר המדרשים עמוד 364

אמר לו הקב"ה למשה: משה! שתי שבועות נשבעתי אחת שלא תכנס לארץ, ושנית שלא אֶכְלָה את ישראל, אם רצונך שאעבור על השבועה ותכנס לארץ גם כן אעבור על השבועה וְאֶכְלָה את ישראל?
אמר לו משה לרבנו של עולם: בעלילה אתה בא עלי, לתפוס חבל בשני ראשיו, יאבד משה ואלף כיוצא בו ולא תאבד נפש אחת מישראל!

חזק חזק ונתחזק!